

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про ринок електричної енергії» щодо врегулювання питань забезпечення безпеки постачання електричної енергії» (далі – проєкт Закону)

1. Мета

На виконання підпункту «а» підпункту 5 пункту 1 Плану організації виконання рішення РНБО України від 07.11.2023 «Щодо додаткових заходів із посилення стійкості функціонування енергетичної системи та підготовки національної економіки до роботи в осінньо-зимовий період 2023/24 року», введеного в дію Указом Президента України від 07.11.2023 № 737, Міністерство енергетики України розроблено проєкт Закону з метою посилення контролю і впливу держави за додержанням учасниками ринку електричної енергії (крім споживачів, не віднесених до особливої групи споживачів) вимог нормативно-правових актів в галузі електроенергетики в частині забезпечення надійного (безперервного) та безпечного постачання електричної енергії споживачам.

2. Обґрунтування необхідності прийняття акта

З метою імплементації вимог Третього енергетичного пакету та лібералізації енергетичних ринків України Верховною Радою було схвалено Закон України «Про ринок електричної енергії» (13.04.2017 № 2019-VIII), який визначає правові, економічні та організаційні засади функціонування ринку електричної енергії України, заснованого на принципах вільної конкуренції, регулює відносини, які виникають між усіма учасниками ринку для забезпечення належного захисту прав споживачів та безпеки постачання електричної енергії, а також визначає вимоги щодо інтеграції ринку електричної енергії України з відповідними ринками держав-сторін Енергетичного Співтовариства.

Основними вимогами цього Закону є забезпечення надійного та безпечного постачання електричної енергії споживачам в умовах реформування ринку електричної енергії. В цих умовах енергетична галузь України повинна своєчасно адаптуватись до будь-яких змін у структурі виробничих потужностей в галузі, системи передачі, систем розподілу і споживання електроенергії, забезпечувати запровадження системного підходу до визначення ризиків з безпеки постачання електричної енергії, формування заходів щодо їх недопущення та подолання, а також забезпечення належного державного нагляду (контролю) за їх реалізацією.

Учасники ринку електричної енергії повинні планувати і вживати заходів згідно із Правилами про безпеку постачання електричної енергії, затвердженими наказом Міненерговугілля від 27.08.2018 № 448,

zareєстрованим в Мін'юсті 19.09.2018 за № 1076/32528 (із змінами, далі – Правила), і нести відповідальність за безпеку постачання у межах сфери своєї діяльності.

Зазначаємо, що відповідно до Положення про Міністерство енергетики України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17.06.2020 № 507, Міненерго є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізацію державної політики, зокрема, в електроенергетичному комплексі.

Разом з тим, у зв'язку з прийняттям Верховною Радою України 15.04.2021 Закону України № 1396-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо сертифікації оператора системи передачі» (далі – Закон), прийнято норми, які обмежили не тільки повноваження Міненерго, як центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики в електроенергетичному комплексі, а й Кабінету Міністрів України.

Зазначена ситуація призвела до того, що Міненерго позбавлене можливості виконувати вимоги стратегічних документів в електроенергетичній галузі, зокрема, Енергетичної стратегії України на період до 2050 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 21.04.2023 № 373-р.

Зважаючи на зазначене, Міненерго повинно мати інструменти для її реалізації, зокрема, через погодження планів розвитку операторів систем розподілу.

Разом з тим, відповідно до пункту 3 розділу V Правил для забезпечення безпеки постачання електричної енергії Держенергонагляд здійснює функції щодо державного енергетичного нагляду в галузі електроенергетики відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії» та Положення про Державну інспекцію енергетичного нагляду України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 14.02.2018 № 77, зокрема щодо виконання доручень Міненерго щодо проведення моніторингу безпеки постачання електричної енергії в частині підтвердження готовності суб'єктів електроенергетики до роботи в осінньо-зимовий період, проходження грозового періоду, періодів високих та низьких температур, льодоходу та повені відповідно до програм моніторингів, затверджених Держенергонаглядом.

При визначенні величини штрафної санкції враховано принципи причинно-наслідковості подій, адекватності нанесеній шкоді державі, суб'єктам господарювання і населенню, а також психологічного упередження скоєння аналогічних порушень у подальшому.

Внаслідок порушення/недотримання вимог правил та інших нормативно-правових актів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж,

технічного стану електричних установок і мереж, відбувається порушення в роботі електричних мереж, і як наслідок, недовідпуск електричної енергії, яка відповідно до Закону України «Про ринок електричної енергії» є товаром, що відноситься до соціально важливих.

Щорічно в Україні через порушення/недотримання вимог правил та інших нормативно-правових актів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, технічного стану електричних установок і мереж в середньому фіксується недовідпуск електричної енергії 40-60 млн. кВт*год, що в грошовому еквіваленті на рівні роздрібного ринку електричної енергії України (середній рівень тарифу на електроенергію 6,8 грн /кВт*год без врахування ПДВ) становить 326,4 - 489,6 млн.грн.

Таким чином, через несплату різних форм податків з товарної продукції (розрахунково 33% від вартості недовідпущеної електричної енергії) держава в рік недоотримає (матиме збитки) в середньому 107,7 – 161,6 млн. грн.

Навіть за оптимістичною оцінкою при ВВП України на рівні 700 млрд грн. і обсягом споживання електричної енергії в Україні на рівні 120 млрд.кВт*год. через зазначений недовідпуск електричної енергії рівень ВВП впаде на 250 млн.грн.

Додатково має бути врахований рівень моральних збитків, завданих бездіяльністю суб'єктів ринку електричної енергії соціальній сфері (лікарні, бюджетні установи тощо), а також населенню через знеструмлення їх електроустановок.

З огляду на викладене, а також враховуючи кількість суб'єктів ринку електричної енергії, безпосередньо причетних до нанесення зазначеної шкоди державі, без урахування моральних збитків рівень шкоди в рік становитиме від 107,7 млн. грн., що становить 6,3 млн. грн. неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Враховуючи зазначене, запропонований максимальний розмір штрафних санкцій є адекватним рівню шкоди, яку може заподіяти суб'єкт ринку електричної енергії через порушення/недотримання вимог правил та інших нормативно-правових актів з питань технічної експлуатації електричних станцій і мереж, технічного стану електричних установок і мереж.

При цьому при визначенні розміру санкцій за порушення вимог законодавства до суб'єкта господарювання буде застосовуватись принцип пропорційності порушення і покарання відповідно до вимог частини другої статті 12 Закону України «Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності».

Додатково зазначаємо, що запропонований розмір штрафних санкцій розрахований також за аналогією та спорідненістю порушень з розмірами

штрафів, які застосовує Регулятор відповідно до статті 77 Закону України «Про ринок електричної енергії» (із змінами), беручи до уваги характер, тривалість та серйозність порушення.

3. Основні положення проекту акта

В умовах формування ринкових відносин держава повинна забезпечити споживачам можливість отримувати товари і послуги належної якості, надійність та безпеку постачання електричної енергії. Як елемент захисту споживача виникає необхідність в посиленні ролі держави у наглядових процесах на ринку електричної енергії.

Реалізація цього може бути здійснена шляхом гармонізації діючих законодавчих актів з формування ринку електричної енергії, зокрема, внесенням змін до Закону України «Про ринок електричної енергії» в частині конкретизації повноважень державних органів та введення вимог щодо забезпечення державного нагляду (контролю) в галузі електроенергетики.

4. Правові аспекти

У цій сфері правового регулювання діють такі нормативно-правові акти:

Конституція України;

Закон України «Про ринок електричної енергії»;

Правила про безпеку постачання електричної енергії, затверджені наказом Міненерговугілля від 27.08.2018 № 448, зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 19.09.2018 за № 1076/32528.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Реалізація положень проекту Закону не потребує фінансування з державного та/чи місцевих бюджетів.

6. Позиція заінтересованих сторін

Проект Закону не стосується питань функціонування місцевого самоврядування, прав та інтересів територіальних громад, місцевого та регіонального розвитку, соціально-трудової сфери, прав осіб з інвалідністю, функціонування і застосування української мови як державної, та сфери наукової і науково-технічної діяльності.

7. Оцінка відповідності

У проекті Закону відсутні положення, що:

стосуються зобов'язань України у сфері європейської інтеграції;

стосуються прав та свобод, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод;

положення, які порушують принцип забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків;

можуть містити ризики вчинення корупційних правопорушень;

містять ознаки дискримінації.

Проект Закону буде направлено до Національного агентства з питань запобігання корупції для визначення необхідності проведення антикорупційної експертизи.

8. Прогноз результатів

Прийняття Закону дозволить підвищити рівень надійності та якості енергозабезпечення споживачів (безпеки постачання) шляхом створення єдиних підходів до здійснення державного енергетичного нагляду (контролю), створення реальних інструментів контролю за діяльністю учасників ринку електричної енергії (крім споживачів, не віднесених до особливої групи споживачів) в частині технічного стану енергетичного обладнання та мереж, а також посилення відповідальності за порушення законодавства, що регулює функціонування ринку електричної енергії.

Міністр енергетики України
« ____ » _____ 2024 р.

Герман ГАЛУЩЕНКО